

ცხოვრება მშვიდობისთვის

ბერთა ფონ ზუტნერისთვის მშვიდობის დარგში ნობელის პრემიის მინიჭების 100 წლისთავი

„ძირს იარაღი!“ – ბერთა ფონ ზუტნერის უცნობილესი რომანის ეს სახელწოდება იმავედროულად იყო ამ ღირშესანიშნავი ქალის პროგრამა და ცხოვრების უმნიშვნელოვანესი მიზანი. ბერთა ფონ ზუტნერისთვის მშვიდობის დარგში ნობელის პრემიის გადაცემა ჩინებული შემთხვევაა მისი ნაღვაწის გასახსენებლად და გასაანალიზებლად.

ბერთა ფონ ზუტნერი იყო არა მხოლოდ პირველი ქალი, რომელსაც მშვიდობის დარგში ნობელის პრემია გადაეცა, არამედ – ის ადამიანი, რომელმაც თავის მეგობარს და მფარველს ალფრედ ნობელს მშვიდობის დარგში ბობელის პრემიის ფონდის შექმნა შთააგონა.

როგორც მწერალი და ორატორი, ბერთა ფონ ზუტნერი მსოფლიო სამშვიდობო მოძრაობის თვალსაჩინო ფიგურა იყო. საპირისპიროდ მისი დროის ძირითადი ტენდენციისა, იგი შეუპოვრად ილაშქრებდა ნაციონალური ფანატიზმის წინააღმდეგ, ომის გამჩალებელთა აგრესიული ლოზუნგების, სიძულვილის და ანტისემიტიზმის მქადაგებელთა წინააღმდეგ. იგი ხედავდა ამ იდეოლოგიათა დამანგრეველ ძალას და წინასწარმეტყველურად ფიქრობდა: „მორიგი ომი ისეთი დიდი საშინელება იქნება, როგორც არ ყოფილა არც ერთი მანამდელი ომი“.

ბერთა ფონ ზუტნერი არ მოსწრებია მე-20 საუკუნის დამანგრეველ მსოფლიო ომებს. ჩვენი, ამ შემადრწუნებელი ომების გამოცდილების მქონე ადამიანების, ამოცანაა, ბერთა ფონ ზუტნერის ცხოვრებისეული ღვაწლის განსენება და ამ მაგალითით ცხოვრება.

ავსტრიის საგარეო პოლიტიკა ყოველთვის იქნება ბერთა ფონ ზუტნერის სულისკვეთების მატარებელი მშვიდობისა და ადამიანის უფლებათა დაცვის საქმეში, რამეთუ ხანგრძლივი მშვიდობა და უსაფრთხოება მხოლოდ იქ არის შესაძლებელი, სადაც ადამიანის უფლებები დაცულია.

დ-რი ურსულა პლასნიკი
ავსტრიის რესპუბლიკის საგარეო საქმეთა
ფედერალური მინისტრი

ბერთა ფონ ზუტნერი (1843-1914)
ბიოგრაფია

1843, 9 ივნისი: პრაღაში, ალტშტედტერ რინგზე, დაიბადა ბერთა სოფია ფელიჩიტა გრაფინია კინსკი ფონ ჩინიცი და ტეტო. ბავშვობა ბერთამ დედასთან, სოფიასთან, გაატარა ბრუინში.

1856-1873: საცხოვრებლად გადასვლა ვენაში, მოგვიანებით – ვენის მიმდებარე კლოსტერნოიბურგში. ცხოვრობს ვისბადენში, პარიზში, ბადენ-ბადენში, ვენეციაში, ბად ჰომბურგში.

1864, ზაფხული: ბად ჰომბურგში გაიცნო ეკატერინე დადიანი, სამეგრელოს დედოფალი.

1873-1875: ვენასა და ჰარმანსდორფში (ქვემო ავსტრია) ბარონ კარლ ფონ ზუტნერის ოთხი ქალიშვილის გუვერნანტია. ფარულ კავშირს ამყარებს ბარონის ვაჟთან, ართურთან.

1875 წლის შემოდგომიდან 1876 წლის ზაფხულამდე: ალფრედ ნობელის მდივანია პარიზში.

1876, 12 ივნისი: ფარულად იწერს ჯვარს ართურ ფონ ზუტნერზე, ვენა-გუმპენდორფის წმ. ეგიდის ეკლესიაში.

1876 წლის ზაფხულიდან 1885 წლის გაზაფხულამდე: ზუტნერები ცხოვრობენ საქართველოში: თბილისში, ქუთაისსა და ზუგდიდში.

1885, მაისი: დაბრუნება ავსტრიაში.

1885, ოქტომბერი: ესწრება მწერალთა კონგრესს ბერლინში.

1886/1887, ზამთარი: ცხოვრობს პარიზში. ამყარებს პირველ კონტაქტს სამშვიდობო მოძრაობასთან.

1889: ქვეყნდება “ძირს იარაღი!”

1890/1891, ზამთარი: ცხოვრობს ვენეციაში, კავშირს ამყარებს „ინტერსაპარლამენტო კონფერენციათა“ წარმომადგენლებთან.

1891: ფართო საზოგადოების წინაშე პირველი დიდი გამოსვლა რომში, მე-3 სამშვიდობო კონგრესზე. აარსებს “ავსტრიის სამშვიდობო საზოგადოებას”.

1892: „ანტისემიტიზმის მოგერიების კავშირის“ დაარსება. მიემგზავრება ბერლინში, ბერნსა და ციურიხში.

1896, 10 დეკემბერი: გარდაიცვალა ალფრედ ნობელი.

1899: ჰააგის პირველი სამშვიდობო კონფერენცია.

1902, 10 დეკემბერი: გარდაიცვალა ართურ ფონ ზუტნერი.

1903: მონაკოში იხსნება „ინსტიტუტე ინტერნაციონალ დე ლა აიხ“.

1904: პირველად მიემგზავრება ამერიკაში, მონაწილეობს მშვიდობის მსოფლიო კონგრესში, ბოსტონში. ვაშინგტონში ხვდება პრეზიდენტ თეოდორ რუზველტს.

1905, დეკემბერი: ზუტნერს ენიჭება ნობელის პრემია მშვიდობის დარგში.

1906, გაზაფხული: ქრისტიანიაში გადაეცემა ნობელის პრემია, მოგზაურობს სკანდინავიაში და კითხულობს მოხსენებებს.

1907: ჰააგის მეორე სამშვიდობო კონფერენცია.

1912: მეორედ მიემგზავრება ამერიკაში.

1914, 21 ივნისი: ბერთა ფონ ზუტნერი გარდაიცვალა ვენაში. მისი ცხედარი – ანდერძის თანახმად – დაწვეს. ფერფლი ინახება გოთაში.

ბავშვობა და ახალგაზრდობა

ბერთა სოფია ფელიჩიტა გრაფინია კინსკი ფონ ჩინიცი და ტეტო დაიბადა 1843 წლის 9 ივნისს, პრალაში (ამჟამად – ჩეხეთის რესპუბლიკა). მიუხედავად იმისა, რომ ბერთა დაიბადა როგორც გრაფინია, იგი „ზეპურ საზოგადოებას“ მაინც არ ეკუთვნის. დედამისი სოფია, როგორც ბურჟუაზიის წარმომადგენელი, ქმრის გარდაცვალების მერე მისი ოჯახიდან განაპირებული აღმოჩნდა.

ზუტნერების გუვერნანტი

სამი ნიშნობა და არც ერთი ქორწინება:

ბარონი გუსტავ ფონ ჰაინე-გელდერნი,

ინგლისელი ავანტურისტი (გვარი უცნობია),

პრინცი ადოლფ ცუ საუნ-ვიტგენშტაინი

ბერთა მზად არ არის საიმისოდ, რომ მდიდარ მამაკაცს მიეყიდოს. იგი სრული თვითშეგნებით ირჩენს თავს საკუთარი შრომით, როგორც ბარონი ზუტნერის ქალიშვილების გუვერნანტი. მას უყვარდება ბარონის ერთ-ერთი ვაჟიშვილი: ართურ ფონ ზუტნერი, შემდგომში მისი მეუღლე.

აღფრედ ნობელი

„მე ვისურვებდი საზარელი, მასობრივი განადგურების ისეთი ზემოქმედების მქონე მასალის ან მანქანის შექმნას, რომ ომები საერთოდ შეუძლებელი გამხდარიყო“.

აღფრედ ნობელი დინამიტის გამოგონებამ მილიონერად აქცია. მშფოთვარე წლების მერე იგი პარიზში სახლდება და საგაზეთო ანონსით ეძებს პირად მდივანს. ბერთა ესმიანება და მაშინვე თანხმობას ღებულობს.

კავკასიაში გატარებული წლები

ართურ ფონ ზუტნერზე შეყვარებული ბერთა 1876 წელს ტოვებს პარიზს. ფარული ქორწინების მერე, ახალდაოჯახებული წყვილი საქართველოში მიემგზავრება. მტანჯველი სიღუბნე: ბერთა ენების და მუსიკის მასწავლებლობით ირჩენს თავს.

დაბრუნება ევროპაში – პარიზი

კავკასიაში გატარებული წლების მერე, წყვილი ევროპაში ბრუნდება. პარიზში ბერთა ფონ ზუტნერი პირველად გებულობს ორგანიზებული სამშვიდობო მოძრაობის შესახებ. მან უკვე მონახა თავისი ცხოვრების თემა.

ძირს იარაღი!

„ძირს იარაღი!“ 1889 წელს გამოქვეყნდა: დამატყვევებელი და ომის საშინელებათა რეალისტური აღწერების გამო შემძვრელი წიგნი. ზუტნერი ყალიბდება, როგორც პაციფიზმის წინამორბედი მებრძოლი. თითქმის მარტოდმარტო აფუძნებს იგი 1891 წელს ავსტრიის სამშვიდობო საზოგადოებას.

ბრძოლა ანტისემიტიზმის წინააღმდეგ

„მდევენელთაგან დევნილთა დაცვის ერთადერთი კეთილსინდისიერი გზა არსებობს – მათ გვერდით დგომა“ (ბერთა ფონ ზუტნერი)

„ანტი-კავშირის“ თვალსაჩინო წარმომადგენლები:

ლუდვიგ განგჰოფერი, მწერალი; ჰერმან ნოთნაგელი, არქიტექტორი;

იოჰანნ შტრაუს ზონი, კომპოზიტორი; კარლ ფონ ჰასენაუერი, არქიტექტორი; პეტერ როზეგერი, მწერალი;

რიხარდ ფონ კრაფტ-ებინგი, ფსიქიატრი

უფრო და უფრო აგრესიულად მოქმედი ანტისემიტიზმის წინააღმდეგ ზუტნერები მკაფიო პოზიციას იკავებენ. 1891 წელს ართური აარსებს „ანტისემიტიზმის მოგერიების კავშირს და ბერთაც მხურვალედ თანაუდგას. წყვილი ამით ნაციონალისტთა, კლერიკალთა და ანტისემიტთა მტრობას იხვეჭს.

ინტერნაციონალური კონგრესები

აღფრედ ნობელი ზუტნერის მიმართ სკეპტიკურად განწყობილი რჩება:

„ჩემმა ფაბრიკებმა შესაძლოა ომს უფრო მალე მოუღონ ბოლო, ვიდრე – თქვენმა კონგრესებმა: იმ დღეს, როცა შესაძლებელი გახდება ერთმანეთის პირისპირ მდგომი ორი სამხედრო კორპუსის ერთ წამში განადგურება, ასეთი საშინელებით შეძრწუნებული ყველა ცივილიზებული ერი თავის ჯარს დაითხოვს“.

ახლა უკვე საქვეყნოდ ცნობილი ბერთა ფონ ზუტნერი კავშირს აბამს მრავალ სამშვიდობო კონგრესთან და თავდაუზოგავად მუშაობს ინტერნაციონალური სამშვიდობო მოძრაობისთვის.

„მშვიდობის მეფე“

ზუტნერი დიდ იმედებს ამყარებს 1894 წელს ახალ მეფეზე, ნიკოლოზ II-ზე. მეფე მართლაც გამოსცემს “სამშვიდობო მანიფესტს” განიარაღების და ინტერნაციონალური სამშვიდობო კონფერენციის მოთხოვნით. ფინეთსა და მანჯურიაში მისი პოლიტიკა კი ააშკარავებს მის სიყალბეს. ზუტნერი მას დიდხანს იცავს, რითაც აოგნებს თავის თანამებრძოლებს.

ჰააგის სამშვიდობო კონფერენციები

“ევროპა, იჩქარე გამთლიანება, იჩქარე შენს ერებს შორის ომის აღკვეთა, თორემ მორიგი საშინელება ფსკერისკენ გაგაქანებს”

მეფის ინიციატივით, 1899 წელს ჰააგაში მოწვეულია პირველი სამშვიდობო კონფერენცია. მაგრამ მონაწილეები არიან არა პაციფისტები, არამედ – დიპლომატები, სახელმწიფო მოხელეები და სამხედრო პირები. განიარაღებისა და ომის სამართლებლივ საკითხებზე დისკუსიები უშედეგოდ მთავრდება.

მონაკოს პრინცი ალბერტი

ზუტნერის გავლენით, პრინცი ალბერტიც აქტიურად მონაწილეობს ევროპულ სამშვიდობო მოძრაობაში. თუმცა, ზუტნერს მისი, როგორც მომავალი დამფინანსებლის, იმედი ამაოდ აქვს.

ამერიკა

დიდი წარმატება აქვს ზუტნერს აშშ-ში, სადაც ის ასევე ქალთა მოძრაობის კერპად არის აღიარებული. ხანდაზმულობის მიუხედავად, იგი, 1904 და 1912 წლებში, ამერიკაში მიემგზავრება სამშვიდობო მოძრაობისთვის სპონსორთა მოსაძიებლად.

ნობელის პრემია

ზუტნერი რომ არა, მშვიდობის დარგში ნობელის პრემია არ იარსებებდა, რაც მისთვისაც კარგად არის ცნობილი. ის, რომ დაარსების პირველ წლებში მას ეს პრემია არ მიენიჭა, გულს სწყევტს. მას სასწრაფოდ სჭირდება ფული: როგორც სამშვიდობო მოძრაობისთვის, ისე – თავისთვის.

დიდი ომის წინ

“ადამიანები ვერ ხვდებიან, საქმე რას ეხება... რატომ არაფერს იღონებთ, ახალგაზრდებო? ეს პირველ რიგში თქვენ გეხებათ! თავი დაიცავით, გაერთიანდით! ნუ იქნებით ყოველთვის ჩვენს იმედად - ორიოდ სანდაზმული ქალის იმედად, რომელსაც არავინ უსმენს.” (ზუტნერი შტეფან ცვაიგს)

ყველა სახელმწიფო გამალებული იარაღდება. ზუტნერი სასოწარკვეთილი წინასწარმეტყველებს დიდ ომს – და ამის გამო დასცინიან. 1914 წლის 21 ივნისს მისი გარდაცვალებიდან ერთი კვირის მერე, სარაევოში მოკლულ იქნა ავსტრიის ტახტის მემკვიდრე ფრანც ფერდინანდი, ერთი თვის მერე კი ავსტრეთ-უნგრეთი ომს უცხადებს სერბეთს: იწყება პირველი მსოფლიო ომი...

ზუტნერი და ნობელის პრემია

ოცი წელი გრძელდებოდა მჭიდრო მეგობრობა ბერთა ფონ ზუტნერსა და ალფრედ ნობელს შორის. კვლავ და კვლავ ცდილობდა ზუტნერი, მილიონერს დიდი თანხა გაეღო სამშვიდობო მოძრაობის ფონდის დასაარსებლად. ნობელის გარდაცვალებამდე ერთი კვირით ადრეც კი, ზუტნერი მას სწერდა: „და ამას გთხოვთ ხელაპყრობილი: არასდროს თქვათ უარი დახმარებაზე – არასდროს, სამარეშიც კი არა, რომელიც ყველას მოგველის“. მისი ანდერძის შესახებ ზუტნერმა მაშინ არაფერი იცოდა.